

Martin Kirigin

FRA JURINI "FIORETTI"

U jednom od mojih prvih posjeta Makarskoj zaželio sam da idemo u rodnu mu Bašku Vodu i posjetimo prerano od žalosti ostarjelu mu majku. S ganućem sam stupio u stan, odakle mu je otac otišao na teški put parabrodske ložače kojega je Biskajski zaljev progutao s cijelom dubrovačkom "Daksom". Nismo se toga spominjali, da ne diramo u nezacjeljive rane. Bilo mi je dosta s udovičina smirena lika i njezinih polaganih riječi gledati kako je fra Jure od nje s krvlju primio i srce. I još sam uvidio koliko je sretna što su joj se dva sina uputila da služe oltaru. Znala je za koga će oni najviše moliti.

Posjetili smo i župsku crkvu s krstionicom gdje je fra Jure kao Božje dijete dobio ime Ante od onoga koji nije slutio da će njegov sin kasnije uzeti redovničko ime koje će ga još više podsjećati na očevu nemilu smrt. Od tada je fra Jure, poput svoga oca Franje u asiškoj biskupskoj palači, mogao prisnije ponavljati: "Imam samo Oca na nebu". I zaista je svoje krštenje nadasve cijenio, kao podlogu sve svoje duhovne zgrade. Tako je i na druge pretežno gledao. Do smrti je trpio što se premalo cijeni krsno dostojanstvo, osobito na liturgijskom području. U svojem je zadnjem sastavku o tome zapisao: "U odnosu na koncilске reforme o sudjelovanju vjernika u Kristovu svećeništvu još uvijek u koncilskoj praksi nismo niti izdaleka dovoljno učinili" ("*Logos kai mysterion*" ,11).

O svojim nije mnogo govorio iako se imao čime hvaliti. No obilato je spominjao svoje odgojitelje, naročito neke. Za temeljito je poznavanje materinskog jezika posebno bio zahvalan fra Stanku Petrovu, profesoru na sinjskoj gimnaziji. Kad je pokrenuo "Službu Božju", fra Stanko mu je obećao više člančica o Mariji, ali uz uvjet ako ostavi uobičajan naslov, a ne kako mu neki predlagahu: "Božja služba" jer da je to pravilnije. Svog je učitelja rado poslušao i stoga što se sjećao kako je fra Stanko uspio da u poznatoj molitvi ostane "Majko milosrđa", a ne "Milosrdna majko", kako su tražili neki na našem sjeveru. Ne radi se samo o tradiciji. Tko ne osjeća veliku razliku tih dvaju usklika?

U makarskoj je bogosloviji najviše primio od profesora fra Leonarda Bajića. Zato se toliko radovao što smo baš toga skromnog franjevca pozvali da god. 1936. na I. liturgijskom kongresu u Hvaru održi uvodno predavanje: "Kristova punina u Njegovu otajstvenom tijelu" ("Croatia orans", Zagreb 1937). Svome se dragom profesoru, koji ga je prvi uveo u liturgijsko shvaćanje i doživljavanje, odužio člankom u Spomen-spisu makarske bogoslovije. A meni reče: "Ne znam koliko sam tu uspio iznijeti svoje duboko uvjerenje da od naših franjevaca u ovom stoljeću, a i šire, nitko nije proniknuo u kristološku i marijološku teologiju koliko fra Leonard".

KRIST-CRKVA, to je bila fra Jurina najveća ljubav za cijelog života. Stoga je s oduševljenjem spominjao da se u dokumentima II. vat. sabora od svih crkvenih otaca najviše navodi sv. Augustin. A poznata je Augustinova da je tek Krist i Crkva "totus Christus". Slično je poimanje fra Juru najviše utvrđivalo u zanosnoj i životvornoj ljubavi prema liturgiji. Spoznao je kako malo tko kod nas znakove vremena, na koje je ukazao već Pio XII. enciklikama o Kristovu otajstvenom tijelu (g. 1943) i o svetoj liturgiji (g.1947). A još je prije o liturgijskom pokretu veliki mislilac Romano Guardini izrekao riječi, što ih je fra Jure često navodio: "U dušama se budi Crkva" (v. "Zajednička žrtva", Makarska 1963, 55). Stoga se nedavno kroz jedan sat manjkavo govorilo o pok. fra Juri a jedva se spominjalo Krista-Crkvu, tu dvostruku i zapravo jedinstvenu njegovu ljubav. Bio je veliki malakolog i botaničar, ali ga je do kraja, kao i oca Franju, najviše zanosio Krist, posebno Krist u liturgiji, a tek onda sve drugo.

Ta ga je ljubav navela da po svijetu i još više kod nas istražuje sve što je u vezi sa suvremenom liturgijskom obnovom. Samo je po sebi kod njega došlo do toga da je za doktorsku dizertaciju uzeo radni i stvarni naslov: "Liturgijska obnova u Hrvatskoj" (Makarska 1966). Ne zbog sebe već zbog stvari znao je požaliti kako ju je malo tko nabavio i pročitao. A u njoj je ne samo nebrojeno podataka, što ih je uzalud drugdje tražiti, već i vrlo poučnih kritičkih osvrti npr. na dotadašnje naše molitvenike. Slično je za svoju "Službu Božju" godinama sabirao vijesti o liturgijskim pothvatima i dostignućima po svijetu. Vrlo je bila cijenjena njegova stručna suradnja u "Interdijecezanskom liturgijskom odboru" i na Svećeničkim skupovima što ih je taj odbor priređivao. I kad se, kako neki netočno misle, fra Jure tobože sasma dao na školjke i biljke, uvijek je našao i vremena da dozna i

uživa kako se po cijelom svijetu liturgijska obnova ostvaruje i napreduje. A neki su mu zamjerali što to iznosi u svojoj reviji.

Kršćanstvo se koncentrira i kulminira u Euharistiji. Fra Jure je bio sretan što se ona u naše doba promatra u prvom redu kao žrtva i njezino blagovanje. Sam je iz nje crpao svu snagu i rast svoga redovničkog i svećeničkog života. Barem neki znaju kako je znao u molitvi franjevski razgovarati s Ocem na nebesima. Zato je u predavanju svećenicima rekao: "Često zaboravljamo da u našem duhovnom životu ima nešto što je važnije nego molitva a to je *žrtva*" (on podcrtao, v. "Zajednička žrtva", 61). Iskusio je on dobro što su žrtve, pogotovo one nevidljive. Bila mu je odvratna sladunjava pobožnost. Stoga nakon citata iz enciklike "Mediator Dei" nastavlja: "Isti papa naglašava da bi vrhunac religioznog doživljavanja morao biti da vjernici kod Mise potpuno sebe predadu za žrtvu, da svatko o sebi može ponoviti riječi sv. Pavla —Christo confixus sum cruci—". Sveti je Franjo to činio najsavršenije iako je htio ostati samo đakon, posrednik između misnika i Božjeg naroda. Kako je to uspijevalo fra Juri, zna samo Bog i on, ali mu je sigurno i žrtva bila franjevska.

Gornje potvrđuje slijedeći cvjetić. Na istom je tečaju bilo predavanje: "Služba mistagoga". Da budem što nazorniji, citirao sam dva priznata teologa, od kojih je jedan više puta ministrirao čuvenom P.Piju i o njemu pisao: "Kod konsekracije i kod pričesti pokazuje izvana kao da ne može dalje, kao da se ne usuđuje učiniti ono što treba načiniti, na licu u tom momentu pokazuje silnu bol, anxieta-tem. Morao bih ga paragonirati čovjeku koji ima na leđima silan teret i nastoji velikom mukom da ide naprijed. Nešto kao križni put" (nav. mj. 31). Po predavanju mi fra Jure reče: "To nisi trebao navoditi. Kako tko doživljava te trenutke zna samo on i Bog, a izrazi vanjštine mogu izgledati i teatralni". Posve sam mu dao pravo i zato jer sam se sjetio čak starozavjetne riječi: "Sacramentum regis abscondere bonum est" (Tob 12,7).

Što je sam uživao to je fra Jure želio dijeliti s drugima. Stvarna mu je bila svaka u samom sebi zatvorena i stoga nestrana osebujnost. Pogotovo onoga najvećeg dara što ga Krist u žrtvenoj gozbi svima svojim daje jednako, i to redovito u zajednici. Bolilo je fra Juru kad ga zajednica nije uvijek slijedila. On ju je o tome poučavao četrdesetak godina, a nije uspijevala dovoljno ga slijediti u svemu

što nam je Duh Sveti dao liturgijskom obnovom. Stoga se utjecao planini ispod koje se rodio i proživio ogroman dio svojih dana. Usto ona odražuje onakvo i onako blizu more kao malo koja kod nas. Još mnogo prije nego se dao na proučavanje školjki i cvijeća, jednoga i drugoga u prvom redu s biokovskih žala i vrleti, uspio je od mladog biskupa Frane Franića ishoditi dozvolu da može na Biokovu čak i sam misiti. Ne znam da li bi slično mogao i na kojem drugom brdu. No i na tom je to najradije slavio s bliskom mu grupom, makar starih planinara i prirodoslovaca koji su imali sluha za fra Jurine nazore i osjećaje.

Po svojem obredu i po neprestano ponavljanom Isusovom nalogu, s obzirom na nas, vrhunac je misne žrtve u njezinu blagovanju. Toliko, da je bilo teologa koji su mislili da se zapravo u tom blagovanju nalazi njezina bit. Svaki misnik trpi kada svima prisutnima izgovara Isusove riječi: "Uzmite i jedite od ovoga svi... Uzmite i pijte iz njega (kaleža) svi...", a koliko ih se odaziva? Najmanje onih koji su toga najpotrebniji. Ne shvaćaju da im samo euharistija može dati snage za koliko toliko kršćansko življenje. Da je i fra Jure od toga trpio, znaju oni kojima je spomenuto predavanje zanosno zaključio riječima Pija XII: "Neka nikada ne smalakše vaša pastirska revnost! Trubite u trubu na Sionu, sazivajte zbor, sakupljajte narod... Svim silama nastojte da vjernici posvuda grnu u crkve i oko oltara i da se kao živi udovi sjedine sa svojom božanskom Glavom i zajedno s njim i po njemu vrše uzvišenu žrtvu i daju dužnu hvalu vječnom Ocu!". Stoga je toliko inzistirao da se prisutne redovito pričestuje hostijama posvećenima kod njihove mise. I jednako je tako predlagao - dosada uzalud - da se barem na Sveti četvrtak svima dijeli sveta pričest i pod prilikama vina. Teško bi ga tko tako povrijedio kao kad bi mu kazao da je to dvoje samo prolazna moda liturgijskih zanesenjaka.

Lijepo je nadbiskup Ante Jurić govorio o fra Jurinu povezanom gledanju na natprirodu i prirodu. U tome je, prema mnogima, bio jedincat, barem kod nas. U toj se jedinstvenosti nalazila i godimice je osjetljivo rasla i njegova ljubav prema jednoj i drugoj izmjenično. Nije pretjerano reći: koliko prema liturgiji toliko, dakako razmjerno, i prema prirodi. Nimalo ga ne pozna tko misli da je liturgiju nekako napustio, jer ga tobože ona nije posve zadovoljila, te se dao na školjke i cvijeće. Slobodno se može reći: kako je iz ljubavi prema školjkama prešao na sličnu prema cvijeću a da prve nije napustio, tako ga je na oboju navela liturgija oživljavana Biblijom. Ovo dvoje duboko je i s godinama sve dublje osmišljavalo njegovu ljubav prema svemu od Boga stvorenome. Biblija je uz nepokolebljiv te-

melj bila i životvornim korijenom svega njegova spoznavanja i voljenja. Više me je puta posjetio na svetog oca Benedikta, koji je u viđenju prije smrti "stojeći na prozoru u gluho doba noći i moleći se svemogućem Bogu iznenada... pred svojim očima vidio čitav svijet skupljen kao u jednoj sunčanoj zraci". Grgur Veliki (Dijalozi, II 35) kaže da je svetac to kasnije sam pripovijedao svojim i onda tumači: "Duši, koja vidi Stvoritelja, svako je stvorenje maleno... U svjetlu se naime tog viđenja duša tako u Bogu raširi da postane veća od svijeta... Koje onda čudo da je vidio pred sobom skupljen sav svijet, kad je uzdignut u duhovno svjetlo bio izvan svijeta?" Nije bio mistik ali je fra Jure tako zaista osjećao.

No spomenuta ljubav nije kod fra Jure bila samo ljubav. U vazmenom psalmu pjevamo: "Svi koji se Jahve boje neka reknu: 'Vječna je ljubav njegova'" (Ps 118/117,3). Iz toga vidimo na čemu se temelji prava biblijska i liturgijska ljubav. I sv. Benedikt, govoreći o poniznosti i njezinu prvom i najduljem stupnju (strahu Božjem), tvrdi: "(Tko) se popne na sve te stupnjeve poniznosti, uskoro će dospjeti do one Božje ljubavi koja kad je savršena izgoni strah" (BP 7,67). Fra Jure se do takve ljubavi uzdizao štovanjem, rekao bih: strahopoštovanjem pred svim što je sveto u liturgiji i veliko u prirodi. Posebno je rado Bogu pjevao: "Zahvaljujemo ti radi velike slave tvoje". Ako ga je očeva smrt znala podsjetiti na oluju "što u visinu diže valove mora" (Ps 107/106,25), s neobičnim je udivljenjem god. 1962. doživio svoju ljubljenu planinu strašno uskomešanu. Tada je, ako ne prvi jest među prvima, sam izišao iz kuće i doživljavao kako mu odbačene biokovske gromade padaju do nogu koje su mu, reče doslovno osjećale drhtanje tla. Tražio je ako tko treba njegovu ljudsku i svećeničku pomoć, ali ga je na tu "pustolovinu" potakla i želja da osjeti svu snagu Božje prirode i da joj se uprav u tim trenucima najviše divi.

Uz snagu Božje prirode još bliže je i trajnije osjećao njezinu ljepotu i u njoj franjevački uživao. Stoga je sa svojim najužim, obično redovničkim suradnicima, zaljubljenim pogledom tražio školjke po nepreglednim našim uvalama. Najvjerniji mu, fra Franjo Carev, uz odar spomenu kako su nakon takva neumoljiva truda znali zapjevati novozavjetni hvalospjev: "Blagoslovljen Gospodin Bog Izraelov, što pohodi i otkupi narod svoj" (Lk 1, 68-77). Nije fra Jure školjke skupljao za sebe već ih je s rijetkim ukusom izložio i postavio u daleko poznatu zbirku. Nebrojani su ga čuli kako im zanosno tumači i u dušu prenosi sve svoje divljenje ljepotama morskog biserja. Nikad mu to nije dodijavalo, toliko su ga mnogovrsne školjke oduševljavale svojim oblicima i bojama. Do smrti nije prestao obo-

gačivati svoj Malakološki muzej. Posebno je bio sretan kad je traženjem ili zamjenom naišao na neku koja ga je nečim, češće i pučkim nazivom podsjećala na Majku Božju ili na nekog sveca. Došao je i do rijetke kineske školjke vrlo slične križu, koju je fra Nikola stavio na bratov smrti kovčeg.

Kad "se zvijezda od zvijezde razlikuje u sjaju" (1 Kor 15,41) i Bog "svaku njezinim imenom naziva" (Ps 147,4), samo on je mogao fra Juri dati onako izvanredan dar da je zapamtio tisućama i tisućama školjki ime. K tome i nebrojenim biljkama i cvjetovima, a svima redovito uz naš još i stručni latinski naziv. Uz njegovu veliku opću izobrazbu valja još pridodati neobično biblijsko i liturgijsko znanje. Često je to kod mnogih površno, a on je uz svaki pojam obično znao dati i točno tumačenje. U tome je postao poslovičan. Na liturgijskim se skupovima znalo dogoditi: svećenici postavljaju najraznovrsnija pitanja a onako dobar poznavalac liturgije kao što je biskup Alfred Pichler predsjedavajući je znao reći: "Ja ne znam odgovoriti ali zna sve fra Jure". Isto je na slovenskom skupu kazao ljubljanski pomoćni biskup Stanislav Lenič. Zaista bi teško bilo kod nas naći glavu, razmjerno obujmom i ne baš veliku, u kojoj je toliko stajalo. Nikad se tome nije hvalio kao ni dobrim poznavanjem klasičnih i glavnih evropskih jezika.

Sva su mu ta imena i nazivi iz usta izlazili nekako naravski, bez posebna naprezanja i domišljanja. Jednostavno kao što je u svojoj osebnosti bio evanđeoski jednostavan. Stoga je volio jednostavne ljude i najradije s njima općio. Navesti je barem dvije osobe. Hvarski je biskup Miho Pušić vrlo cijenio fra Juru a još više on njega. Prof. Ivan Škrebilin bio je uz drugo i vrlo požrtovni tajnik ILO-a koji je dotično dopisivanje sam vodio i plaćao. Kad je i nekoliko dana proveo u Makarskoj, fra Jure se nije mogao nahvaliti njegove, njemu slične jednostavnosti. A jednostavnost je sestra poniznosti i poniznost istini. Stoga sam se divio kako, sa stručnom knjigom u ruci, pokazuje da su već međunarodno prihvaćeni nazivi na Biokovu od njega pronađenih novih vrsta biljaka s njegovim prezimenom, i to na desetke, kao i neke pod imenom vjerne mu suradnice č. s. Edite. Znao je koliko će me to radovati, ali tek je mogao slutiti kako se divim tom njegovom jednostavnom nabranju.

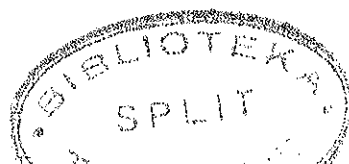
Koliko zbog stručnosti toliko i zbog jednostavnosti voljeli su ga domaći i strani prirodoslovci. Iz beogradskog su mu prirodoslovnog fakulteta na znanstvenu ocjenu poslali par dizertacija s područja malekologije. Održao je više predavanja na

vrlo stručnim kongresima i simpozijima, naročito botaničkim. Učeno i jednostavno, u svome franjevačkom habitu kojim je svuda svjedočio o povezanosti vjere i nauke. Visoko su ga cijenili svi sudionici, bio je za njih poseban pojan: fra Jure. Nisu mu zamjerali ni kad im je znao "propovijedati". Stručnu im je svoju radnju o ljekovitim biljkama Biokova začinio starom latinskom: "Non est in hortis remedium mortis - u vrtovima nema lijeka smrti". Među njima to je odjeknulo kao kartuzijanski međusobni pozdrav: "Memento mori".

No fra Jure se više divio životu, najviše onom najjednostavnijem što izmili iz malena spuževa crvića ili sitnog sjemena. Tko ga je slušao kako taj crvić gradi svoju školjku i ukrašuje ju divnim neizbrisivim bojama, ili jedva vidljiva sjemenka proizvodi šarolike cvjetove što ih slikar može samo oponašati, mogao se sjetiti starih otaca. Već su, naime, i stari bili zapanjeni kako ista zemlja, spojena jednom te istom vlagom, iz raznog sjemenja rodi i uljepšava toliko vrsti cvjetova i plodova, sve s toliko boja, mirisa i ukusa. Fra Jure je sve to i tome slično, zajedno s desetinama stručnih znanaca, smatrao božanskim darom čovjeku kojemu je dano da uživa kopno i more. Svjedoče o tome njegove knjige i svesci "*Acta biokovica*". Nije pretjerano reći da fra Jure, kao pravi vjernik, poslije don Frane Bulića među znanstvenicima najviše prodičio naš kler.

Stoga je sve one, koji su to na bilo koji način uviđali, neobično cijenio. Zajednička je ljubav prema visinama združila fra Juru s mojim nećakom, međunarodnim planinarom. Nakon par njihovih susreta, više mi je puta zapjevao: "Martine, tvoj je Jerko bolji vjernik od tebe!". A znao je da nije baš uzor-kršćanin u običnom smislu. No on je kod svjetovnih ljudi znao vrednovati njihovo svjedočenje vjere, koje je često bilo mnogo teže od nas crkvenjaka. Usto je znao razmišljati i dokazivati: kako se mi dovoljno ne trudimo da takvima, pojedinačno i u obiteljima, duhovno pomažemo. Malo i premalo prema onome što je Crkva uložila za naš odgoj i izobrazbu. Toliko uložila, a kakvi smo?! I s tog je vidika lako shvatiti neobičnu fra Jurinu bliskost s ogromnim dijelom Božjeg naroda. Tome je potrebno i duhovno vodstvo, što ga je Krist nazvao služenjem braći, a to se, u najvećem omjeru prema riječima, sastoji u primjerima. Teško i stoga ne baš prečesto.

Takvo gledanje na ljude u vrevi života dovelo je fra Juru do dosta neobičnih susreta s predstavnicima drugih svjetonazora. Ne zna se je li tko kod nas od njih

dobio toliko usluga, pojavljivanja u tisku i televiziji, te visokih civilnih priznanja, i to bez bilo kakve fra Jurine i najmanje protuusluge načelne naravi. Dosta je spomenuti kako su ga makarski prvaci sami od sebe nagovorili i isposlovali mu da drugo godišće do tada ciklostilske "Službe Božje" može izdavati tiskom, poslije rata prvi kod nas. I da je mogao izraziti svoj sud o crkvenim govorima nad svojim odrom, valjda bi najradije odobrio riječi svoga skromnoga suradnika fra Frane Careva. Taj je, naime, spomenuo kako su fra Juri za gradnju instituta "Planina i more", stvaranje "Botaničkog vrta", održavanje par znanstvenih sipozijuma i druge pothvate bili najviše pri ruci voditelji makarske općine i dvojicu naveo poimence. A od veze sa spomenutim nećakom, voditeljem metereoloških stanica u Hrvatskoj, uklonjene su sve poteškoće da je u biokovskom botaničkom vrtu sada i jaka metereološka stanica s dva namještenika.

Tko bi pomislio da će u fra Juri, uz toliko kršćanske snishodljivosti, biti mnogo ljudske i kršćanske gordosti? Nije bila ratoborna već samo svjedočka, bila je izdanak gorde slobode djece Božje. Malo poslije rata došao nam je u Opatiju. Upravo su u riječkim kinodvoranama davali "Bakonja fra Brnu". Znamo što su htjeli tim filmom, iako je opće poznato da je Matavulj opisao život u samostanu njegova vjerezakona, a kad su mu to zamjerali, pisac im je odgovorio: "Lako ćemo, promijenimo samo ime i označimo s fra". I što fra Juri pade na pamet? "Ovako u habitu idem na tu predstavu". Visok i onda koštunjav, kakav je bio i uglavnom ostao do smrti, valjda bi mnoge bio uvjerio o drukčijem životu naših redovnika. Ipak se dao nagovoriti da se toliko ne izlaže. A sličan je bio i prema osobama u kolaru. Položio je sve potrebne ispite na zagrebačkom teološkom fakultetu i dovršio dizertaciju. Morao je čekati par godina da mu bude odobrena. Tražilo se od njega da u svoj rad unese neke tvrdnje koje bi omalovažavale što je u Hvaru poduzeto na polju naše liturgijske obnove. Fra Jure: "Nikada, ne dopušta mi savjest". Morao je čak posredovati čuveni fra Ante Antić da se konačno izglati taj nekršćanski spor.

Znali smo se i šaliti jedan s drugim. Ja njemu: "Nijemci za svoje franciskane kažu: Franz-ist-keiner". On meni, nakon svoga posjeta marijalaškoj opatiji, jednom od centara liturgijske obnove: "Za stolom im se čuje samo čitanje, poslije objeda idu u dugom dvoredu u crkvu pjevajući cijeli psalam "Smiluj mi se, Bože," i opet šuteći u dvoranu na zajedničku rekreaciju koja počinje tak kad opet otvori razgovor. Pitali me, je li moguće kod nas opet obnoviti benediktince. Odgovorio sam im s toliko šutnje u Dalmaciju ne dolaze". Inače je u razgovoru fra Jure znao

obilato govoriti, ali je mnogo više volio samoću i u njoj svoje šutljivo razmišljanje i maštanje. Imao je o čemu. Prije nego je prešao raditi u svoj Institut u svojoj je sobi znao imati samo Bibliju i par liturgijskih knjiga, iz kojih je rado popijevao drage mu koralne melodije. To mu je bilo dosta, za njega i za malu skupinu kojoj je do smrti svakog jutra misio u 6 sati, i uvijek ih uvodio u misna čitanja i liturgijsko zbivanje.

Posvuda je djelovao na svoj način produhovljeno. Unatoč činjenici da je kroz njegove ruke prošao silan novac. Nije ga tražio ni na njega puno računao. Neočekivano su mu ga donosili bezbrojni turisti koji u Makarskoj nemaju što posebno vidjeti doli fra Jurin Malakološki muzej. Sve je prihode, odobrenjem razumnih starješina, uložio u njegovo postavljanje, uređivanje i neprestano popunjavanje. Toliko mu je pothvat cijenen da se nekoliko njegovih primjeraka školjki našlo na našim poštanskim markama, čemu se posebno radovao. Sredstvima, uglavnom od ulaznica i školjskih suvenira, podigao je uz samostan veliko zdanje svoga instituta "Planina i more". Posebno je bio zadovoljan što mu je uspjelo da ta kuća položajem i stilski bude u skladu s tu novosagrađenom bolnicom. Mnogo je novaca fra Jure vidio i dobro iskoristio, ali mu se nimalo nije priljepio uz ruke. Bio je vrlo bliz mišljenju čuvenog konvertita Papinija koji u svojoj "Storia di Cristo" piše da je novac "lo stercore del demonio".

Za sebe je fra Jure bio vrlo skroman, jednako u jelu kao i u odijelu. Zadnjih je godina mnogo sjedio uz prirodoslovne knjige, uvijek, pa i uz biokovsku buru, uz 12°C topline. Reče, da mu je tako najbolje, inače se ne bi osjećao dovoljno svježim za ozbiljan rad. Malo se micao osim što se na Biokovo popeo sigurno preko 1000 puta. Zvali su ga na sve strane, ali se vrlo malo odazivao. Silno je cijenio i volio čovjeka, nije izbjegavao ljude, ali je barem malo bio uvjeren u onu staru mudrost: Iz razgovora s ljudima češće izadeš gori nego bolji. I telefonom se u svom Institutu rijetko služio. Čak bi ga redovito iskopčao da ga ne smeta u ozbiljnom radu. Sve je gornje samo vanjština koja svjedoči kako je živio od knjige i za knjigu, od liturgije za liturgiju, od Boga za Boga. Nebrojene je liturgijske tekstove znao napamet pa se je sve više mogao držati stručnih knjiga. I smrt ga je zatekla uz knjigu: poslije običajne više nego skromne večere sjeo je uz knjigu na svom stolu. Krv mu se počela razlijevati po mozgu koji je sadržavao više podataka no što ih sadrži i oveća biblioteka. Ujutro je od toga predao dušu Bogu, svome Spasitelju. Tako je u prvom redu gledao na Boga i više puta izjavio kako mu je drago da se njegova franjevačka provincija zove: "Od presvetog Otkupitelja".

Oni koji su ga bolje poznavali vjeruju da je svoga Spasitelja brzo susreo. Fra Jure ga je, naime, tražio i nalazio također i ondje gdje ga svatko ni ne sluti. Svjedoči o tome njegovo gledanje na Božju prirodu te na svaki pa i najmanji Božji trag u njoj. Još je očitije to bilo iz njegovih kraćih ili dužih, katkada i vrlo dugih govorenja i tumačenja raznovrsnih prirodnih ljepota i bogatstava. No jasigurnije o tome govori njegovo traženje Boga u Bibliji, a od njezina starozavjetna dijela najviše u Psaltiru. Konferencija mu je viših redovničkih poglavara povjerila da za novi Časoslov sa suradnicima priredi novi prijevod psalama. Želio je da se to izvede na temelju teksta što ga Božji narod u Dalmaciji dobrano pozna i pjeva kroz stoljeća. Onda bi čitav Psaltir tiskao u posebnom broju "Službe Božje" da svatko tko hoće iznese svoje primjedbe i prijedloge. Drugi su drukčije odredili, i nimalo se nije žalio. Jedino bi bio volio da je barem nešto češće, mjesto preobičajnog naziva "Gospodin", rečeno "Gospod", kad je već pok. prof. Žuvić novo izdanje svog "Evandelistara" kanio prevoditi "Gospodar". No fra Jure nije u tom i bilo kojem sličnom božanskom nazivu gledao samo svesilnog Gospodara. U njegovim je mislima i riječima prevladavalo Pavlovo uvjerenje: "Pojavila se dobrostivost i čovjekoljublje Spasitelja našega, Boga" (Tit 3,4). Evo dokaza: posebno je volio 104/103, "pohvalu Bogu Spasitelju". Tu u r.14-15. spomenuti kruh i vino mnoge spominju na Euharistiju. Fra Jure ju je gledao i u r. 4. Dubokoumno ju je, što moguće više, povezivao s cijelom Božjom objavom pa je ondje u vjetrovima gledao glasnike božanskih riječi a u žarkom ognju sakrament ljubavi.

Druge je novozavjetne knjige toliko poznavao da ih je bez pripreve mogao obilatno doslovice navoditi. Zato je u zadnjih godina više čitao manje poznato Otkrivenje, i to u grčkom izvorniku. Valjda ni sam nije znao koliko ga je puta pročitao. Volio ga je s dva razloga: isprepletenu je nebeskom liturgijom, za kojom je fra Jure toliko čeznuo. Stoga se neobično radovao kada su neki od tih hvaleospjeva sada uneseni u Jutarnju. Drugi razlog: sve su mu u Otkrivenju predviđene i opisane strahote izdašno pomagale ispravno prosuđivati događaje našega uzburkanog stoljeća. Zato je tako mudro, katkad i dosta osebujno, o njima izricao svoje sudove. To je po svoj prilici i razlog zašto se tako malo služio našim običajnim sredstvima saopćavanja. Ona su o njemu javljala kao malo kome od klera, a on ih je vrlo malo čitao i gledao. Čitanje mu Otkrivenja nije bilo puko maštanje. Osobito je uvažavao Ivanove poruke i opomene maloazijskim Crkvama, za sva vremena tako konkretne i korisne.

Uz sadržaj Pavlova nauka privlačila su ga i mjesta njegovih putovanja, osobito Pavlov prijelaz iz Male Azije u Evropu: Dj 16. Tada je Apostol poučio i krstio prvu kršćanku u Evropi, Lidiju, prodavačicu skrleta, iz grada Tijatire. Lako je fra Jure dokazivao kako su stari obično prodavali ono što su sami izrađivali (kao što i sada na istočnim čaršijama). Dakle, sveta je Lidija (Martirologij je spominje 3. VIII, a još jednu istoimenu mučenicu u Iliriku 27. III) skrlet za grimiz sama sa svojim domom izrađivala od skrletnih školjki. I eto ti razloga da sveta Lidija Tijatirska bude zaštitnicom svih onih koji se kao hodočasnik prikazuje s plosnatom školjkom na prsima ("Jakobova kapica"), valjda da njom na putu utaži žeđ s nekog izvora. On mu je i isprosio da je znakovito fra Jure svoje zemaljsko putovanje završio ujutro rano na njegov blagdan.

Ne bi fra Jure bio ono što je bio da je ostao samo daleki štovatelj svete Lidije. Zbog nje je poduzeo i svoj naporni put u one grčke krajeve. Sve što je u vezi s vjerom, naročito s liturgijom, on je shvaćao i doživljavao prisno s izvanrednim poštovanjem i ljubavlju. Stoga je i ona rijeka (Dj 16,13), zapravo potok, njemu značila kao krstionica cijele Evrope, dakle i njegova naroda pa i njega. S velikim je pijetetom uzeo sa sobom one vode i još nekih predmeta iz onog kraja, u prvom redu školjaka. Drugima su to kao djetinjarije, ali nisu bile tom Božjem djetetu kojemu je sve što je biblijsko i liturgijsko, a pogotovo kada je još usko povezano s prirodom, bilo predmetom iskrenog poštovanja i ljubavi. Usto je sve to zapravo spadalo u spremanje za blagoslov kapelice i posvetu oltara u njegovom Institutu. Sve mu je moralo biti autentično i zato je, za tu vodu očistujućeg škropljenja, potražio rukovet pravog hisopa (usp. Ps 51/50,9). Tko hoće u toj kapeli upoznati što spominje na planinu i more neka sve dobro ogleda, i ondje gleda onoga koji je te drage mu potankosti zamislio i izveo.

Blagoslov je rečene kapele s posvetom njezina oltara fra Jure doživio s najbližima, slobodno se može reći, kao dopunu, dotično usavršenje svoga krsnog dana. U tu je svrhu zamolio nadbiskupa Franića da mu učini tu uslugu i obred sam obavi. Natpastir mu se odužio posve prikladnom homilijom. Nad kapelu Biokovo skoro prijeteći strši visoko u nebo, ali ga je fra Jure htio imati još bliže. Ako je već više puta misu slavio na visinama te planine, želio je to još češće doživljavati. Stoga se za podnožje i ploču svoga oltara dobavio dvije biokovske gromade. Kako se pak zove s iste planine sve ono cvijeće, kojim je tog dana bila kapela ukusno urešena, to je znao samo on i č.s. Edita. Fra Jure je izabrao odgova-

rajuća misna čitanja pa mu je bilo lako stvoriti ozračje i raspoloženje slično njegovu. Nije moglo manjkati ni pjevanja: na hrvatskom, latinskom, grčkom i hebrejskom - tu je pomogao biblijski stručnjak fra Frane Carev - koliko se moglo, sve koralnim napjevima. Nezaboravno.

Slijedila je i skromna zakuska koja se zaista mogla nazvati agapom. Sadržajem je i veseljem, barem par njih, podsjećala na jednu pašku večer. Došao fra Jure u svoje vrijeme s bratom i subratom cijeli dan skupljati školjke i po plitkim žalima paške uvale. Navečer mu je uz sir rečeno zašto je tako aromatičan. Po onom kršu - poslije kojega, kako reče jedan strani nadbiskup, ne treba tražiti mjesečevu pustoš - pasu brojna stada ovaca. Posve slobodno i bez nadzora među suhozidanim ogradama pojedinih vlasnika. Hrane se raznim travama koje se vide samo izbliza, ali su obilato natopljena morskim kapljicama što ih često snažna velebitska bura i previše baca na paško kamenje. Eto ti opet fra Juri planine i mora koji daju ovcama i po njima ljudima tako ukusnu hranu. Još se više raznježio kada mu je rečeno da ovce nisu tako nepametne kako se obično misli. God. 1929. pao visok snijeg i po Pagu se zadržao nekoliko tjedana. Uginulo dosta ovaca, ali je nađeno živo stado čije je disanje učinilo rupe u ne predebelom snijegu nad njima. Usto se ovce hranile vunom jedna od druge. Da je bilo nakon toga pripovijedanja fra Juru fotografirati s ovčicom, i sam bi vidio koliko je slično svome svetom Poverellu.

S njim je fra Jure imao mnogo podudarnosti. Obojica su znala uživati slobodu Božje djece na pravilan način. Kako je fra Jure poznavao i poštivao sve crkvene, pogotovo liturgijske propise tako ih je nastojao i vršiti. No u nekima je osjećao Pavlovu odbojnost prema fetišiziranju bilo kojih pravila zbog njih samih. Tako su ga pozvali na asiški franjevački generalni kapitul koji je vijećao o preinakama nakon koncila. S kapitula se ne odlazi dok nije posve dovršen. Kada je fra Jure bio gotov, i to vrlo zapaženo, s poslom na liturgijskom području, ishodio je osobno od generala da može slobodno otići. Reče znancima: "Što ću ja kod donošenja disciplinskih i sličnih propisa? Puno ih se donosi a manje se brinemo za pomoć da ih se može izvršavati". Slično reče kako mu je žao da mu je brat fra Nikola poslan u Rim da se kod generala kao definitor bavi disciplinom slavenskih franjevaca.

Bio je i inače diskretan u zalaženju u tuđu savjest. Mnoge je javne nastupe i riječi znao i oštro osuditi, ili barem pokazati da se s njima ne slaže, ali mu je po-

sebnost i sloboda svake duše bila svetinjom, kako je tražio da se i njegova poštuje. Tu je dikretnost pokazao i kad je u 2. dijelu naše trilogije pisao o biblijskim i liturgijskim tekstovima tadašnjega Misala. Prigovorili su mu da ostaje na samom teoretičnom izlaganju a premalo prelazi i na svakome tešku praktičnu primjenu. Odgovorio je da svatko pametan mora sam znati što i kako treba, sam na svoj način i upravo za samog sebe, iz teorije pretvoriti u svoj vlastiti život, i nastavio je dokraja pisati po svoju. Usto je bio uvjeren i više je puta ponavljao izreku nekog mislioca kako se još nije dogodilo da je netko drugoga o nečem istinski uvjerio, osobito kada se to odnosilo na nečije samovoljno ponašanje. Takvo, dakako, fra Jure nije odobravao, dapače ga je znalo i zaboljeti. Tako se je mnogo trudio i bez novčane koristi god. 1967. izdao priručno izdanje pretkoncilskog Misala, a naše su ga vjerske novine oglasile s pukih par redaka i to, kako bi žalostan dodao, u nonparelu.

S više je razloga bio zabrinut za budućnost redovništva, ne onoga deviznoga već istinskog. Stoga je uza svu svoju franjevačku narav i odgoj pokazivao veliko zanimanje za staro i uvijek novo monaštvo. Osobito mu se dopadala njegova privrženost "božanskom čitanju - lectio divina", od čega je i on dobrano duhovno živio. Stoga je s osobitom simpatijom gledao i na hrvatske benediktince. Šetajući cijelo jutro, povezano s njegovim skoro svakodnevnim kupanjem u moru ljeti i zimi, po makarskoj Osejavi zaključio: "Ja ću ovdje podignuti Priorodoslovni institut a ti na drugom, zapadnom rtu što zatvara makarsku luku, obnovi vaš samostan sv. Petra". Čak nije dao mira dok nismo to mjesto zajedno posjetili i na njemu zapjevali. Maštanje je jedno a stvarnost drugo. On je svoj Institut sagradio bliže Biokovu a za mnoge na pogodnijem mjestu, iako nikad nije posve prežalio divan položaj na Osejavi, a naše je benediktinsko gnijezdo savijeno u jednim drugim ruševinama. Još prije toga je god. 1951. s velikim veseljem sudjelovao u Opatiji polaganju svećanih zavjeta o. Bernarda Tomana i o. Benedikta Celegina. Slavlje je obavljeno po Obredniku Beuronske kongregacije, i fra Juri se osobito svidjelo što se prema Pravilu sv. Benedikta zavjetna listina polaže na oltar te tako zavjetovanje sjedinjuje s presvetom žrtvom. Bio je jako zadovoljan kada je taj čin unesen u sveopći obnovljeni red redovničkog zavjetovanja.

Bilo bi još dosta cvjetića, ali nisu za izlaganje. Svi bi, kao i većina izloženih, bili u smislu fra Jurinog gesla: "Terrenis caelestia, humanis divina junguntur - sa zemaljskim se nebesko, s ljudskim se božansko povezuje". Taj je usklik iz Vazmenog hvalospjeva izražavao fra Jurino oduševljeno zanimanje za sve

što je Bog stvorio na zemlji i na nebu, te što to dvoje povezuje, a to je Bog i naša božanska liturgija. Stoga je fra Juru malo zanimalo što o njemu sude ljudi, jer su ga zaista samo rijetki pravo razumjeli. O tome mi, čekajući na početak pogrebne mise, ree posve nepoznati misnik: "Oče Martine, kada bi fra Jure mogao odlučivati, ovaj bi sprovod vodili njegov brat fra Nikola i vi". Lako sam se s time složio i još u sebi dodao: Ne samo vodili već, uz najbliže, i jedini obavili. Fra Jure nije mogao izraziti tu svoju želju pa je, iz posve razumljivih razloga, obavljeno po općem običaju. A s time je nekako u vezi što mi je svakako htio pročitati završetak svoga zadnjeg opširnog sastavka za jedan nedavno izdani Zbornik. RAzmišljajući kroz četiri mjeseca, kao svoju oporuku, napisao je divnu sintezu liturgije i liturgijske obnove. A u zadnjoj je rečenici htio staviti glagol "poveo", ali se dao nagovoriti da bude spomenuta samo vječna vrata kroz koja nam je svima proći, vrata u svetište nebeske liturgije. Fra Jure ih je, nadamo se, već pročišćen prešao. Neka nam svima on zato svojim primjerom svijetli i isprosi.

Za to Te, fra Jure, i za Tebe do vječnog susreta moli

M a r t i n !